

CARME MONTORIOL, «La novel·la de guerra»,¹ publicat dins el Teatre reunit de Carme Montoriol. Arola Editors / TNC, 2020.

Fa deu mesos que estem sostenint una de les guerres més terribles que s'hagin donat al món, i encara no ha aparegut, entre nosaltres, la novel·la de guerra.

A què serà degut?

Mirador ha instituït, darrerament, un premi per a estimular la producció d'aquesta mena de literatura i també *Companya* n'ha anunciat un altre. Però no serà, segurament, la creació de cap d'aquests premis que farà sorgir la novel·la desitjada.

Quants de llibres d'aquesta mena no floriren durant la Guerra Mundial i, sobretot, immediatament d'acabada!

Recordeu, però, aquells llibres? Tots podien haver portat el subtítol: *novel·la de pau*.

---

¹ Article publicat al llibre *Escriptors de la Revolució*, Grup Sindical d'Escriptors Catalans, 1937.

Si relataven fets heroics, no es tractava mai d'aquell heroisme, diguem-ne, «espectacular» o «dinàmic» que havien tingut les gestes guerreres d'antany. Era un heroisme fet de silenci, de capacitat de suportar, de renunciament complet, dins l'anonimat.

I una cosa curiosíssima d'aquells llibres era que llurs protagonistes (sovint, la massa) no tenien quasi mai un mot d'injúria per a l'enemic.

Repasseu aquella literatura; la d'una banda i la de l'altra. Les escenes d'horror que us hi són descrites us impressionen més fonament sobretot per això: perquè estan desprovistes d'odi. La gent marxa fredament vers el dolor; hi és portada com per una mena de fatalitat.

El que lluita en una banda de camp, enfonsat dins la terra com un talp, amb les cames a l'aigua i sota una pluja foc (per bé que no us en digui res), sembla com si el sentís plànyer, interiorment, aquell altre que, un centenar de metres enllà, aguanta una altra pluja de foc, xipollejant igualment dins del fang!

Perquè no atien odis ni reclamen revenges, perquè no fan altra cosa que posar a nu tota la crueltat de la guerra,

aquells llibres podrien dur el subtítol de: *novel·les de pau*.

Recordeu com, després de llur aparició, després d'haver estat, molts d'ells, portats al llenç, feia l'efecte que cap altra guerra no fora, ja, possible?

«Els mitjans moderns, de combat, són massa terribles», ens dèiem.

I vet aquí que n'ha vinguda una altra, de guerra, la nostra, i perquè el que s'hi debatia era la dignitat mateixa del viure i els homes en tingueren consciència, malgrat tots els horrors (no desconeguts ni oblidats, sinó acceptats serenament), corregueren a la lluita; i per voluntat pròpia, aquesta vegada, no forçats per l'amenaça d'una pistola a llur esquena, que és com sol anar-se a les guerres.

L'heroisme era més gran que mai; la gesta, més digna de cantar-se que mai.

Però passà que, mentre aquells germans nostres es batien i morien per a nosaltres, al front, nosaltres, en lloc de tenir la vista fixa en ells, pendent d'ells; en lloc de treballar ben units, perquè llur esforç i llur sacrifici tinguessin el màxim rendiment, es veiessin coronats per la victòria el més aviat

possible; gastàvem les nostres energies de la manera com tots sabem: una manera vergonyosa.

La rereguarda ens eclipsava el front: durant més de deu mesos la rereguarda ens ha privat de veure el front. Hem viscut en un cercle estret; ens hem mogut en un ambient irrespirable; pertot la inquietud i el recel.

Hem estat testimonis de les més baixes intrigues; hem contemplat l'exalçament de la nul·litat i de la mala fe. Ens hem mirat, els uns als altres, amb por; hem vigilat, mútuament, cada un dels nostres moviments; hem espiat cada una de les nostres passes.

I, per fi, la sang ha regat les nostres places i carrers: una sang inútil, una sang que no llevarà collita.

I ve, i se'ns demanen a nosaltres, escriptors, novel·les de guerra. «Novel·les de guerra?», dic jo. «Quina mena de novel·les? Als que hem restat a la rereguarda, quina mena de novel·les se'ns demana?»

Torno a repetir-ho: la rereguarda, aquesta rereguarda que no ha sabut comportar-se dignament ni noblement, ens ha privat, a tota hora, de veure el front.

És clar que no cal, a l'escriptor, viure, precisament, el fet que relata. Però si, físicament, no li cal viure'l, li caldrà viure'l moralment. Se n'ha de sentir imbuït, transportat, exaltat.

El veritable protagonista d'un fet, el protagonista de carn i ossos, si voleu, podrà viure'l inconscientment i tot; l'escriptor, en canvi, cal que el visqui amb profunditat, amb totes les potències de l'ànima.

I suposo que, en demanar-nos, als escriptors, novel·les de guerra, se'ns demanaven novel·les heroiques (en dir heroiques, no em refereixo a fets extraordinaris, sinó a aquell tremp especial que dignifica i ennobleix actes de cada dia: el deure, acceptat amb enteresa; la renúncia, suportada amb cor lleuger). Se'ns demanaven, suposo, novel·les que aixequessin l'esperit; que li fessin comprendre el que hi ha, de gran, en aquesta lluita per la llibertat i la justícia; que li fessin valorar els sacrificis dels germans que donen llur vida per a l'adveniment d'una era millor i més noble.

Però com volíeu que poguéssim alçar-nos a les sublimitats des de la pregonesa del nostre abisme? Tots plegats ens

vèiem precipitats més avall que mai; molt més avall que mai.

I no teníem ales o, els que en tenien, no les tenien prou fortes perquè els remuntessin fins a l'espai.

Què podíem fer, doncs, com a escriptors?

Una sola cosa: descriure la vida que es menava al nostre entorn; la vida corrupta del nostre pou. En lloc de fer la novel·la de guerra, fer la novel·la de la rereguarda, que, d'ésser realista, fora depriment, d'una terrible tristesa.

No l'hem feta (qui sap si per pudor; qui sap si per covardia).

No l'hem feta. La feina hauria estat titllada de dissolvent, i potser amb raó.

Quan el món té els seus esguards fits en nosaltres, amb avidesa; quan els que són lluny ens miren amb simpatia i respecte, i ens tenen per paladins esforçats d'una causa santa, potser està bé que no els cridem l'atenció sobre el trist espectacle de les nostres mesquineses.

Deixem-ho, en tot cas, per a més tard; quan la nostra causa sigui resolta; quan la nostra guerra sigui guanyada.

Llavors no ens farà cap mal de treure a reluir les veritats amagades, al contrari: serà un bé per a nosaltres, tots, de recordar les coses que foren; de tenir ben present les misèries passades. (Solem oblidar, massa de pressa, allò que no ens fa cap favor.)

Tota la causticitat, tota la ironia, tot l'apassionament per a combatre les nostres febleses i els nostres vicis. No ens deixéssim embriagar pel vi de la victòria; no caiguéssim, encara, en l'estultícia de creure'ns un *superpoble*.

Maig del 1937